

Ubâde, Ezher b. Sa'd, Ebû Âmir el-Akadî, Ali b. Medîni, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel gibi muhaddislerden ders aldı. Kendisinden torunu Muhammed b. Ahmed b. Ya'kûb ile Yûsuf b. Ya'kûb el-Ezrak ve başkaları hadis rivayet ettiler. Tahsilini tamamladıktan sonra Bağdat'a yerleşip burada ve Sâmerrâ'da hadis okutan İbn Şeybe'nin sika olduğunda ittifak edilmiştir. Mâlikî mezhebine mensup bir fakih olan İbn Şeybe, Mâlikî fıkını İmam Mâlik'in talebelerinden öğrendi. Bu mezhebe dair eserler yazdığı rivayet edilmekteyse de kaynaklarda bu konuda herhangi bir kitabından söz edilmemiştir. Halife Mütevekkil-Alellah İbn Şeybe'yi Bağdat'a kâdilkudât tayin etmek istedi, ancak Ahmed b. Hanbel'in onun bid'atçı olduğunu ileri sürmesi üzerine bundan vazgeçti. İbn Şeybe'nin, hocası Ahmed b. Muazzel'in telkiniyle halku'l-Kur'ân meselesinde **tevakku'** etmesi yüzünden İbn Hanbel'in onu suçladığı belirtilmektedir. Bu tutumu sebebiyle halkın İbn Şeybe'den yüz çevirdiği ve eseri *el-Müsnedü'l-kebir'e* ilgi göstermediği sanılmaktadır. Kitabın fazla ilgi görmemesini çok hacimli olmasına bağlamak da mümkündür. Varlıklı ve cömert bir kimse olduğundan İbn Şeybe'nin eserinin temize çekilip istinsah edilmesi için kır kâtip tuttuğu, bunları kendi evinde barındırdığı, bu iş için on binlerce dinar harcadığı ve sonunda muhtaç hale geldiği belirtilmektedir. İbn Şeybe 13 Rebîülevvel 262'de (16 Aralık 875) Bağdat'ta oğluna ders verirken vefat etti.

İbn Şeybe'nin bilinen tek eseri *el-Müsnedü'l-kebirü'l-mu'allel'* dir. İbnü's-Salâh'ın müsned türü çalışmaların en mükemmeli olarak nitelediği eserde (*Ulûmü'l-hadis*, s. 253) her hadisin farklı rivayetleri bir araya getirilmiş ve râvilerin ihtilâfları belirtilmiştir. Müellif her sahâbînin müsnedine onun biyografisini kaydettikten sonra başlamış, rivayet ettiği hadislerin mevcut olan illetlerini göstermiş, âlî ve nâzil olanları zikretmiş, seneddeki ricâlî tanıtarak onların cerh ve ta'diline dair bilgi vermiştir. Zehebî, yaklaşık otuz cildi kaleme alınmış olan eserin yarım kaldığını, tamamının 100 cildi bulacağını, bundan daha güzel bir müsnedin yazılmadığını, eserin Ammâr b. Yâsir'in müsnedini ihtiva eden bir cüzünü elde ettiğini söylemiş (*A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 476, 479; *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 577), bazı kaynaklarda ise eserin tamamlandığına, sadece muallal olan kısmın ikmal edilemediğine işaret edilmiştir. İsmâil Paşa *el-Müs-*

ned'in beş cilt olduğunu söylemektedir (*Hediyetü'l-ârifin*, II, 537). Ayrıca eserin 200 cüzden meydana gelen Ebû Hüreyre müsnedinin Mısır'da bulunduğu ve Hz. Ali'nin müsnedinin beş cilt tuttuğu kaydedilmekte olup (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 478) "Müsnedü Emîri'l-müminîn Ömer b. el-Hatâtâb" adlı bölümünün onuncu cüzü Sâmi Haddâd tarafından tahkik edilmeden (Beyrut 1940), Kemâl Yûsuf el-Hût tarafından tahkiki olarak (Beyrut 1405/1985) yayımlanmıştır. Kitabın diğer kısımlarının günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatib, *Târîhu Bağdâd*, XIV, 281-283; İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile*, I, 416; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik* (nşr. Abdülkâdir es-Safrâvî), Rabat 1983, IV, 150-154; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 237; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, V, 43; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 344-345; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadis*, s. 63, 253; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadis*, II, 272-274; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 476-479; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 577-578; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzeheb*, Kahire 1329-30, s. 355; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî*, s. 161; Keşfü'z-zunûn, II, 1678-1679; İzzâhu'l-meknûn, II, 482; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 537; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstefta*, s. 69; Sezgin, *GAS*, I, 144; a.e. (Ar.), I, 278-279.

KEMAL SANDIKÇI

İBN ŞİHÂB ez-ZÜHRÎ

(bk. ZÜHRÎ, İbn Şihâb).

İBN ŞÜBRÜME

(ابن شبرمة)

Ebû Şübrüme Abdullah b. Şübrüme b. et-Tufeyl ed-Dabbî (ö. 144/761)

Fakih ve kadı.

72 (691-92) yılında dünyaya geldi (Şîrâzî, s. 84; İbn Hacer, V, 251). Vefat ettiğinde seksen altı yaşında olduğunu bildiren bir rivayete göre (Vekî', III, 124) 58'de (678) doğması muhtemel olmakla birlikte genellikle Ebû Hanîfe'nin akranı olarak zikredilmesi ilk görüşü doğrulamaktadır. Mudar kabilesinin Benî Dabbe kolundan ve meşhur Arap hatibi Münzir b. Dîrâr'ın soyundan olup babası Şübrüme'nin Cemel Vak'ası'nda Hz. Ali'yi gördüğü ve İbn Mes'ûd'dan hadis rivayet ettiği belirtilmektedir. İbrâhim en-Nehaî, Hammâd b. Ebû Süleyman ve Âmir b. Şerâhil eş-Şa'bî gibi Kûfe'nin önde gelen âlimlerinden fıkıh tahsil eden İbn Şübrüme, Ca'fer es-Sâ-

dık'ın meclisinde beraber bulunduğu Ebû Hanîfe'den, ayrıca Rebîâtürre'y'den faydalandı. Enes b. Mâlik, Şa'bî, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, İbrâhim en-Nehaî, Sâlim b. Abdullah b. Ömer, İbn Sîrîn, Nâfi', Atâ b. Ebû Rebâh ve İbnü'l-Münkedir gibi birçok âlimden hadis rivayet etti. Kaynaklarda Hasan-ı Basrî'den rivayette bulunduğu belirtilmekle birlikte (Yahyâ b. Maîn, II, 312; Fesevî, II, 45; Vekî', III, 48, 52-53, 116) Buhârî, Süfyân'dan naklen İbn Şübrüme'nin Hasan-ı Basrî'nin meclislerine katılmadığını kaydeder (*et-Târîhu'l-kebir*, V, 117). İbn Şübrüme'den oğlu Abdülmelik, Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. Haccâc, İbnü'l-Mübârek, Ma'mer b. Râşid, Süfyân b. Uyeyne, İshâ b. Râşid ve Cerîr b. Abdülhamîd gibi âlimler hadis nakletmişlerdir. Bir rivayete göre İbnü'l-Mübârek meclislerine katılmakla birlikte ondan rivayette bulunmamıştır (İbn Hacer, V, 251).

Emevîler ve Abbâsîler döneminde önemli görevlerde bulunan İbn Şübrüme, Hişâm b. Abdülmelik'in Irak valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekâfi tarafından 120 (738) yılında Kûfe kadılığına getirildi; 122'de (740) azledilip beytülmal görevlisi olarak Sicistan'a gönderildi. Son Emevî halifesi Mervân'ın Irak valisi olan Ebû Hâlid İbn Hübeyre'nin görev teklifini önce kabul etmediyse de 127 (745) yılında Irak'ta iç karışıklıklar baş gösterince vali, içlerinde İbn Şübrüme'nin de bulunduğu fakih ve kadıları toplayıp çeşitli görevlere tayin etti. Abbâsîler iktidara geçince Ebû'l-Abbâs es-Seffâh'ın yeğeni olup onun tarafından Kûfe valiliğine getirilen veliahdı İshâ b. Mûsâ, Sicistan'dan dönen İbn Şübrüme'yi mezâlim mahkemesi hâkimliğine, İbn Ebû Leylâ'yı kadılığa tayin etti. Yemen'de de görev yapan İbn Şübrüme'nin oradaki görevinin mahiyeti hakkında kaynaklar farklı bilgiler verir. Yahyâ b. Maîn, Ebû'l-Abbâs es-Seffâh tarafından Yemen kadılığı ile birlikte diğer bazı görevlere (*et-Târîh*, II, 312), İbn Sa'd Yemen valiliğine getirildiğini (*et-Tabakât*, VI, 350), Vekî' ise Yemen'e tayin edilen bir âminin veziri gibi bir konumda gönderildiğini, ikinci bir rivayete göre de kadı olarak görevlendirildiğini kaydeder (*Ahbarü'l-kuḍât*, III, 109-110). Mansûr döneminde Kûfe civarındaki Sevâd arazisi kapsamına giren haraç bölgesine kadı olarak tayin edilen İbn Şübrüme, ayrıca Kûfe'nin devlet gelirlerinin gerekli yerlere harcanması görevini de yürüttü. Kûfe'nin kasaba-

larına kadı tayini yetkisine de sahip olan İbn Şübrüme, İbn Hübeyre ve İsâ b. Mûsâ'nın Kûfe'de şurta görevi teklifini kabul etmemiştir. İbn Abdürabbih'in onun istemeyerek Basra kadılığı yaptığı şeklindeki verdiği bilgi (*el-İkddü'l-ferîd*, II, 365) diğer kaynaklarca doğrulanmaz.

Çağdaşı birçok fakihin aksine yöneticilerden hediye alan İbn Şübrüme kadılık görevini isteyerek kabul etmiş, bu görevi kabul etmemekte direnen Ebû Hanîfe'yi de eleştirmiştir (Bezzâzî, II, 105). Ancak İbn Şübrüme, kadılık görevini idamı göze almadan kabullenmeye kalkışmak gerektiğini söyler (Vekî', I, 24), adaletten tâviz vermez ve görevini en doğru biçimde yerine getirmeye çalışırdı. Yöneticiler kendisine büyük saygı ve güven duyardı. Kûfe Valisi İbn Hübeyre, Kur'an'ı yanlış yorumlayarak isyan eden ve pek çok cana kıyan Hâricîler hakkında İbn Ebû Leylâ ile İbn Şübrüme'den fetva alarak hareket ettiği (*a.g.e.*, III, 81-82) ve İbn Şübrüme'nin Ebû Müslim-i Horasânî'nin güvendiği kişiler arasında yer aldığı (İbn Hamdûn, II, 476; IX, 262) bilinmektedir.

İbn Şübrüme, Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr ve onun yakın çevresiyle bazı meseleler müzakere edecek kadar yakınlık kurmuşken hayatının sonlarına doğru Irak valisi ve Abbâsî veliahd olan İsâ b. Mûsâ'dan dolayı araları açıldı. Ebû Ca'fer el-Mansûr, halifelik iddiasında bulunan amcası Abdullah b. Ali'yi yakalatarak İsâ'ya gönderdi ve ardından öldürülmesini emreden bir mektup yolladı. İsâ da bunun kendisine yönelik bir komplo olduğunu söyleyen İbn Şübrüme'nin tavsiyesine uyarak onu hapsetti, halifeye de öldürüldüğünü bildirdi. Daha sonra İbn Şübrüme'nin olaydaki rolünü öğrenen Halife Mansûr kendisini öldürmeye yemin etti. Bu haber alan İbn Şübrüme saklandı ve İsâ tarafından gönderildiği Horasan'da vefat etti. Kaynakların hemen hepsi onun 144'te (761) öldüğünü belirtirken Vekî' ikinci bir rivayet olarak 145 (762) tarihini kaydeder (*Ahbarü'l-kuḍât*, III, 107, 148). İbn Şübrüme'nin 148 (765) yılında, Musul'da Hassân b. Mucâlid el-Hemdânî idaresinde ayaklanan Hâricîler hakkında görüşleri alınmak üzere Mansûr'un isteğiyle Ebû Hanîfe ve İbn Ebû Leylâ ile birlikte Kûfe'den Bağdat'a çağrıldığı şeklindeki bilgi (Yezîd b. Muhammed el-Ezdî, s. 206; İbnü'l-Esir, V, 585), onun belirtilen tarihte vefat etmiş olması ve Bağdat'ın daha

sonra yerleşime açılması gibi sebeplerle doğru değildir. Zâhidâne bir hayat yaşayan, gösterişe ve lükse önem vermeyen İbn Şübrüme'nin vefatında sahip olduğu bütün malı 17 dirhem karşılığında satılmıştır (Vekî', III, 112).

İbn Şübrüme fıkıh alanındaki bilgisiyle tanınmış olup ictihad seviyesine ulaşmış bir âlimdi. Hammâd b. Zeyd ondan daha fakih bir Kûfeli görmediğini söylemiş (*a.g.e.*, III, 73; Şîrâzî, s. 84), Süfyân es-Sevrî de, "Fakihlerimiz İbn Şübrüme ile İbn Ebû Leylâ'dır" demiştir (Ahmed b. Hanbel, II, 436; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, V, 117). Câhiz İbn Şübrüme'yi fakih, âlim, kadı, râvi, şair, hatip ve nesep âlimi olarak niteledirdikten sonra bu özelliklerinden dolayı Şa'bî'ye benzetildiğini kaydeder (*el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 336). Mis'ar b. Kidâm ise onu Kâdî Şüreyh'e benzetirdi (Vekî', III, 37).

Çağının iki temel fıkıh ekolünden ehl-i re'ye mensup olan İbn Şübrüme Irak ekolünün temel anlayışlarını savunur ve istidlâllerinde, bu ekolün fikhî istidlâl geliştirme ve kıyaslama yöntemini ifade eden "eraeyte" ibaresini kullanırdı (*a.g.e.*, III, 71, 83). Bununla birlikte güneşe ve aya ibadet edilmesine kıyasın yol açtığını söylediği şeklindeki rivayet (bk. Hatîb, *el-Fakih ve'l-mütefakkih*, I, 186) onun fikhî düşünceleri ve uygulamaları dikkate alındığında gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü İbn Şübrüme'nin benzerlerle ve kıyasla hükmedilmesini tavsiye eden bir beyit söylediği diğer kaynaklar yanında aynı kaynaktan da yer alır (*a.g.e.*, I, 204; ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, III, 39; Vekî', III, 97). Cessâs da, "Hammâd, Hakem ve onlardan sonra İbn Şübrüme ile İbn Ebû Leylâ'nın olaylar hakkında kıyası câiz gördüklerini nasıl biliyorsak Şa'bî'nin kıyası kabul ettiğini de öyle biliyoruz" diyerek bu konuda bir şüphe bulunmadığını belirtmiştir (*el-Fuḣûl*, IV, 67).

İbn Şübrüme, fikirlerine ihtilâfî'l-fukahâ türü eserlerde yer verilen sayılı müctehidlerden biri olmakla birlikte görüşleri etrafında bir mezhep teşekkül etmemiştir. Gerek rivayet ettiği hadisler gerekse fikhî konulara ilişkin görüşlerinin diğer büyük müctehidlerinki kadar fazla olmasında yürüttüğü resmî görevlerin etkisi bulunmalıdır. Fıkha dair görüşleri daha çok kadılık yaptığı süre içinde ortaya çıkmış, bunların önemli bir kısmını Vekî' *Ahbarü'l-kuḍât* adlı eserinde kaydetmiştir. Yine bir kısım ictihadları bilhassa Ha-

nefi mezhebi kitaplarında, bazı hilâfiyyât eserlerinde ve diğer fıkıh kitaplarında nakledilmiştir.

Hukuk alanında daha çok uygulamalarıyla dikkati çekmiş olan İbn Şübrüme, kadılık tecrübesiyle adlî bazı tedbirlerin alınmasına öncülük etmiştir. Yalancı bir şahidi mescidde cezalandırarak kadar şahitlik müessesesi üzerinde titizlikle durarak şahitleri gizlice soruşturur, delilleri yazar ve şahitlerin ifadelerini ayrı ayrı alırdı. Hatta alenî soruşturmada ilgililerin baskı altında beyanda bulunabileceği endişesiyle şahitlerin güvenilirliklerini gizlice araştıran soruşturan ilk hâkimin kendisi olduğu kaydedilir. Süyûtî, şahitleri gizlice soruşturan ilk hâkimin Mısır Kadısı Gavs b. Süleyman el-Hadramî (ö. 168/784-85) olduğunu söylerse de (*el-Vesâ'il*, s. 111) İbn Şübrüme'nin ondan önce kadılık yaptığı bilindiğine göre Süyûtî Mısır kadılarını kastetmiş olmalıdır. Bilirkişilerin vardığı kararın hâkimi bağlayıcı olmadığını savunan İbn Şübrüme mahkemeye celp edilemeyen sanıklar hakkında gıyabî hüküm verirdi.

İctihadlarında sosyal gerçekliğe ayrı bir önem veren İbn Şübrüme'nin, çağdaşı birçok fakihin aksine karısının nafakasını karşılayamayacak kadar fakir olan bir kimsenin evliliğine hâkim kararıyla son verilemeyeceğini, İslâm ülkesine izinle giren bir gayri müslimi öldüren müslümana kıyas uygulanacağını (Fesevî, III, 547), ergenlik yaşına girmemiş küçük kız çocuğunu velisinin evlendiremeyeceğini söylemesi (Tahâvî, II, 257), aile vakıflarını meşrû kabul etmesi (İbn Kudâme, VIII, 191) ve alışverişlerde şart ileri sürme serbestliğini tanıması (Vekî', III, 46-47) gibi bazı önemli ictihadları vardır. Son görüşü, sözleşme serbestliğini kabul etmesi ve günün ihtiyaçlarına elverişli olması sebebiyle *Mecelle* hazırlanırken gündeme gelmiş, ancak Hanefî mezhebinin görüşü tercih edilmiştir. İbn Şübrüme'nin, küçükler üzerindeki velâyetin onların menfaatinin koruma amacıyla tesis edildiği, bulûğa ermemiş çocukların evlendirilmesinin böyle bir yarar taşımadığı için câiz olmayacağı şeklindeki görüşü ise 1917 tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde esas alınmış (md. 7), günümüz İslâm ülkeleri de genelde bu yönde kanunlaştırmaya gitmiştir. İbn Şübrüme mest üzerine meshetmez ve Hz. Âişe'nin de meshetmeye karşı olduğunu rivayet ederdi (Vekî', III, 49, 89, 127). Namazda tahiyat okumayan

kimsenin Allah'ı zikretmesinin yeterli sayılacağını, âdet haline getirilmedikçe bir ihtiyaçtan dolayı namazların cemedilmesinin câiz olduğunu söylerdi (İbn Kudâme, III, 137).

İbn Sa'd, Ahmed b. Hanbel, Ebû'l-Hasan el-İclî, Ebû Hâtîm er-Râzî ve Nesâî gibi hadis otoriteleri İbn Şübrûme'nin sika bir râvi olduğunu kabul etmişlerdir. İbn Hibbân da onu güvenilir saymakla birlikte yanıltıldığını belirtir. İbn Şübrûme'nin rivayet ettiği hadis sayısı yetmiş civarındadır. Vekî, onun isnadının ve kendisinden önceki nesilden rivayetinin az olduğunu, müsned ve merfû rivayetlerinin ve ona ilişkin haberlerin hemen hepsini bir araya getirmeye çalıştığını belirttikten sonra bu rivayetleri senedleriyle birlikte kaydeder (*Aḥbârü'l-kuḍât*, III, 37-52). Buhârî, *el-Câmî'u's-şâhiḥ*'inde İbn Şübrûme'nin rivayetiyle istişhâd etmiş ve *el-Edebü'l-müfred*'de kendisinden rivayette bulunmuş, Tirmizî dışındaki *Kütüb-i Sille* imamları da onun rivayetlerine kitaplarında yer vermişlerdir.

İbn Şübrûme'nin, döneminde ortaya çıkan kelâm problemlerine dair görüşleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Mu'tezile mezhebinin ilk imamlarından Amr b. Ubeyd kendisine cihada ve emir bi'l-ma'rûfa teşvik eden bir mektup yazmış, İbn Şübrûme de konu hakkındaki görüşlerini bir şiirle ifade ederek ona göndermiştir. Bu şiirde belirtildiğine göre İbn Şübrûme, emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münkeri "nâfile" (bir rivayete göre ise farz) sayar, âciz olduğu için yerine getiremeyenleri mâzur görür ve kınanmalarını tasvip etmez, bunun halka kılıç çekerek yapılamayacağını söyler (Vekî, III, 91-92). Dolayısıyla emir bi'l-ma'rûfu mezheplerinin beş temel esasından biri sayan Mu'tezile'den ve bu yolda kılıç çekmeyi mubah sayan Hâricîler'den farklı düşünmekte ve şiirin bütünlüğü dikkate alındığında onun emir bi'l-ma'rûfun hükmünü "nâfile" saydığı rivayeti daha doğru görünmektedir. Nitekim cihad eden müslümanları Allah yolunun yardımcıları olarak nitelemekle birlikte cihadın vâcib olmadığını savunurdu (Tahâvî, III, 509). Ancak İbn Şübrûme'nin, emir bi'l-ma'rûfu yerine getirebilmek için güçlü olmayı ve bir zarar gelmesi ihtimalinin bulunmamasını şart koştuğu anlaşılmaktadır (Buhârî, "Tefsîr", 8/6; "Fiten", 20). Öte yandan İbn Şübrûme'nin, Hz. Ali'den kendisine sahih yolla gelen bir hadisi diğerlerine tercih

ettiğini söylemesi (Vekî, I, 91), Zeyd b. Ali'den rivayette bulunması (a.g.e., III, 75) ve Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin onu Şii imamlarından Ebû Muhammed Ali b. Hüseyin ve Ca'fer es-Sâdık'ın öğrencileri arasında sayması (*Ricâlü't-Tûsî*, s. 97, 228), Ehl-i beyt ile ilişkisini ve onlara sevgisini ortaya koysa bile Şii düşünceyi desteklediğini göstermez. Emevî ve Abbâsiler döneminde resmî görev almış olması, hadisçilerin onun bir fırkaya mensubiyetini belirtmemeleri gibi hususlar esas alındığında İbn Şübrûme'nin itikadî görüşlerinde Selef yolunu benimsediği söylenebilir.

İbn Şübrûme'den günümüze herhangi bir eser intikal etmiş olmamakla birlikte bazı kaynaklarda ona nisbet edilen biri hadis ilmine, diğeri ferâize dair iki yazılı metinden söz edilir. Bir devlet adamının Hz. Peygamber'den rivayet ettiği hadislerin kaynağını sorması üzerine kendisinde bulunan bir kitaptan naklettiğini belirtmiştir (Vekî, III, 117). Kâtib Çelebi ise Ebû Hanîfe zamanında İbn Ebû Leylâ ile İbn Şübrûme'nin ferâize dair eser yazdıklarını kaydeder (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1245). Şairliğinden de söz edilen İbn Şübrûme'nin şiirlerinden bir kısım örnekler çeşitli eserlerde günümüze ulaşmıştır (İbn Sa'd, VI, 351; Câhiz, I, 337; III, 146; İbn Kuteybe, s. 494; Vekî, III, 90-101; İbn Hamdûn, II, 99).

BİBLİYOGRAFYA :

Dârimî, "Muḥaddime", 24, 51; Buhârî, "Şehâdât", 20, "Tefsîr", 8/6, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 34, "Talak", 4, "Fiten", 20, "Ahkâm", 31; a.mlf., *et-Târîḫü'l-kebir*, V, 117; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 208, 350-351; Yahyâ b. Ma'in, *et-Târîḫ*, II, 312-313; Halîfe b. Hayyât, *et-Târîḫ* (Ömerî), s. 361, 421; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Vasiyyullah), I, 252, 376-377, 419, 488; II, 436, 538; III, 39, 205, 478; Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 98, 336-338; II, 146, 315; III, 146; İclî, *eş-Şikât*, s. 259-261; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîḫ*, I, 128, 703; II, 24, 45, 610-615, 674, 677, 708, 709, 813; III, 102, 171, 547, 549; IV, 217; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 470-471, 494; Vekî, *Aḥbârü'l-kuḍât*, I, 5, 24, 91, 358; III, 26, 36-129, 131, 132, 148, 356; Taberî, *Târîḫ* (Ebû'l-Fazl), VII, 159, 179, 191; Tahâvî, *Muḥtaşaru'l-İhtilâfi'l-ulemâ* (nşr. Abdullah Nezir Ahmed), Beyrut 1416/1995, II, 257; III, 331, 386, 509; ayrıca bk. I-V, tür.yer.; İbn Ebû Hâtîm, *eş-Şikât*, VIII, 364; Cessâs, *el-Fuṣûl fi'l-uṣûl* (nşr. Uceyl Câsim en-Neşmî), Küveyt 1994, II, 173; IV, 67; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Ricâlü't-Tûsî* (nşr. M. Sâdık Âl-i Bahrülulûm), Kum 1961, s. 97, 228; Hatib, *Târîḫü Bağdâd*, VII, 255, 258; XIII, 315-316; a.mlf., *el-*

Fakih ve'l-mütefaḥkih (nşr. İsmâil el-Ensârî), Beyrut 1400/1980, I, 186, 204; II, 129, 198; İbn Abdülber, *el-İstizkâr* (nşr. Abdülmü'tî Emîn Kal'acî), Beyrut 1414/1993, XXX, 74-75; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 84; İbn Hamdûn, *et-Tezkiretü'l-Hamdüniyye* (nşr. İhsan Abbas – Bekir Abbas), Beyrut 1996, II, 99, 476; VII, 211, 228, 243, 290; VIII, 154, 155, 286; IX, 262, 280; İbn Kudâme, *el-Mugnî* (nşr. Abdullah b. Abdülmuh-sin et-Türkî – Abdülfettâh Muhammed el-Hulvî), Kahire 1992, III, 137; VIII, 191; XV, 459; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 228, 249, 528, 585; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XV, 76-80; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, V, 232; VI, 347-349; a.mlf., *Târîḫü'l-İslâm: sene 141-160*, s. 193-195; Bezzâzî, *Menâ-kıbü Ebî Hanîfe*, Beyrut 1401/1981, II, 105, 497, 499; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, V, 250-251; Süyûtî, *el-Vesâ'il ilâ ma'rifeti'l-evâ'il* (nşr. İbrâhim el-Adevî – Ali Muhammed Ömer), Kahire 1980, s. 111; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1245; Osman Öztürk, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, İstanbul 1973, s. 37-38; J.-C. Vadet, "İbn Şubru-ma", *EP* (İng.), III, 938; Nâsir Güzeste, "İbn Şübrûme", *DMBİ*, IV, 64-65.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBN ŞÜHEYD

(ابن شهيد)

Ebû Âmir Ahmed b. Abdilmelik
b. Ahmed b. Şüheyd el-Escaî el-Kurtubî
(ö. 426/1035)

Edip, şair ve devlet adamı.

382'de (992) Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Soyu Gatafân kabilesinin Eşca' koluna dayanır. 162 (778) yılından önce Endülüs'e gelip yerleşen atası Şüheyd, Emevî yönetiminin yüksek seviyeli memurlarındandı. Oğlu İsmâîl I. Muhammed zamanında (852-886) vezirlik yaptı. İbn Şüheyd'in büyük dedesi Şüheyd b. İsmâ, III. Abdurrahman döneminde vezirliğe getirilmiş (317/929), yine vezirlik yapan dedesi Ebû Ömer Ahmed 327 (939) yılında "zü'l-vizâreteyn" unvanını aldı. İyi bir edip olan dedesinden edebiyata ve şiire dair ilk dersleri alan İbn Şüheyd dedesi sayesinde Emevî idaresiyle yakın ilişki kurdu. *et-Târîḫü'l-kebir fi'l-aḥbâr 'ale's-sinîn* adlı eseriyle tanınan babası Ebû Mervân Abdülmelik de Âmirî Hükümdarı İbn Ebû Âmir el-Man-sûr'a vezirlik yaptı ve uzun süre valilik görevinde bulundu. İbn Şüheyd, babasının 393'te (1003) vefatı üzerine Âmirîler'den Mansûr b. Ebû Âmir'in ve daha sonra onun oğulları Abdülmelik el-Muzaffer ile Abdurrahman el-Me'mûn'un himayesine girdi. İyi bir eğitim gördü; şiir, edebiyat, tarih, fıkıh, felsefe ve tıpla ilgilendi.

İbn Şüheyd'in hocaları hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Ancak eserlerinden Doğulu ve Endülüslü âlim ve şairlerin ki-